

ZELENÉ PAMÁTKY

Možnosti snižování energetické náročnosti u památkově cenných staveb
ing. arch. Mahulena Svobodová
25.3.2010

Venkovské stavení z 19. století, barokní zámek, funkcionalistická vila, secesní činžovní dům nebo průmyslová budova - přestože se jedná o památkově cenné budovy, je možné různými úpravami snížit jejich energetickou náročnost.

Zelené památky jsou památkově cenné stavby splňující současné energetické parametry. Ochrana architektonického dědictví se v jejich případě snoubí se šetrností ke zdrojům energií a životnímu prostředí. Za přispění kvalitní soudobé architektury zaručují zelené památky ochranu a udržitelný rozvoj zdravého a krásného prostředí pro život.

RÁMEC PROJEKTU

Projekt Zelené památky vznikl na zakázku Státního fondu životního prostředí. Jeho tématem je možnost snižování energetické náročnosti u památkově cenných staveb.

Předmětem zakázky je „Soubor osvětových aktivit směřujících ke zvýšení informovanosti veřejnosti o možnostech snižování energetické náročnosti u památkově cenných budov a o úsporných technologiích“.

Projekt běží od podzimu roku 2009 do konce roku 2010. V jeho průběhu se uskuteční diskuse a semináře na dané téma, budou předložena doporučení pro veřejnou správu i stavebníky a bude vydána publikace s příklady dobré praxe v této oblasti. Výstupy projektu jsou průběžně zveřejňovány na webové stránce www.zelenepamatky.cz.

Projekt Zelené památky koncipovala a vede Slavonická renesační o.p.s., nezisková organizace, která má bohaté zkušenosti s environmentálním vzděláváním a aktivitami v oblasti udržitelného rozvoje.

Slavonická renesační o.p.s. je zároveň vlastníkem historické budovy Spolkový dům ve slavonické městské památkové rezervaci. V duchu Zelených památek připravuje ve spolupráci s kanceláří Opočenský Valouch Architekti jeho úpravu na nízkoenergetickou stavbu. Vznikne zde centrum Zdroj pro environmentální vzdělávání.

Cílovou skupinou projektu Zelené památky je široká veřejnost, klienti fondu (SFŽP), pracovníci veřejné správy (zejména stavebních úřadů) a odborná veřejnost (architekti, odborníci na památkovou péči, odborníci na úsporné technologie a další).

KONCEPCE PROJEKTU

Práce na projektu má tři hlavní fáze. V první fázi jsme se rozhodli, že projekt postavíme na výběru odborně komentovaných příkladů tzv. dobré praxe a zvolili jsme kritéria jejich výběru.

V navazující druhé fázi hledáme příklady. Vybíráme mezi ně stavby, které spojuje především citlivý přístup stavebníka či architekta k jejich obnově.

Dosažené energetické parametry nás zajímají v kontextu celé úpravy, podmínkou výběru je zachování památkové hodnoty dané stavby. Věříme navíc, že kvalitním soudobými úpravami lze

její hodnotu ještě zvýšit.

Oslovili jsme renomované i méně známé české architekty a zjišťovali, jaké mají s touto problematikou zkušenosti, jak se k ní stavějí.

Základní otázka, kterou jsme si položili na úvod a která se vine celým projektem zní „Jak snížit energetickou náročnost památkově cenných budov a zároveň zachovat jejich památkovou hodnotu?“ V obecnější rovině nás zajímá, jak dnes přistupovat k architektonickému dědictví, abychom je mohli užívat podle soudobých představ a možností a zároveň je zachovali pro příští generace? Jak spojit ochranu kulturního dědictví s ochranou životního prostředí?

Ve třetí fázi se zaměříme na to, jak lze pro takové úpravy využít program Zelená úsporám nebo jak by případně bylo vhodné jej upravit.

Téma snižování energetické náročnosti je aktuální jak v celosvětových tak místních souvislostech. Celosvětově stoupají ceny energií, k jejichž výrobě se používá fosilních paliv, silí trend chovat se k nim šetrně a využívat obnovitelné zdroje energie. V lokálním kontextu je třeba zmínit právě program Zelená úsporám a obecně zpřísnující se požadavky na energetickou náročnost budov. Snižování energetické náročnosti u památkově cenných budov je v místním kontextu tématem mimo jiné proto, že většina českých měst a obcí má historické jádro, které je jejich srdcem ale také zdrojem tepelných úniků, spotřeby energie. Nelze je tedy z úvah o šetrnosti ke zdrojům energie a životního prostředí vynechat, zároveň je chceme pro další generace obnovit a zachovat.

PŘÍKLADY

Mezi příklady podle výše zmíněných kritérií vybíráme jak zapsané památky včetně národních nemovitých kulturních památek tak i obecně příklady architektonického dědictví. Stavby realizované i ve fázi projektu, zahrnující široké spektrum typů staveb z různých období – od středověkých staveb po stavby novodobé, od venkovských stavení přes městské bytové domy či adaptované průmyslové stavby po velké komplexy jako zámky či kláštery, od národních nemovitých kulturních památek po „běžné“ stavby, od staveb v pasivním energetickém standardu po stavby, kde bylo dosaženo dílčího snížení spotřeby energie.

Pilotním příkladem projektu je **Spolkový dům ve Slavonicích** a jeho úprava na nízkoenergetickou stavbu.

Následuje popis příkladu ve struktuře tak, jak se objeví v publikaci k projektu. V této fázi nemáme všechny údaje, postupně je doplňujeme.

SPOLKOVÝ DŮM – ENVIRONMENTÁLNÍ CENTRUM ZDROJ, Slavonice

I. základní informace o budově:

název, adresa budovy: Spolkový dům/Kino, Na potoku 131, 378 81 Slavonice

stav: ve fázi projektu

A. Výchozí stav:

způsob využití: Německý spolkový dům, Kino

rok výstavby: 1932

výchozí spotřeba energie: neznámá

Současný/navržený stav:

vlastník: Slavonická renesanční, o.p.s.

rok úprav (obnova): plánováno na 2012

forma památkové ochrany: budova stojí v městské památkové rezervaci

dosažený energetický standard/celková spotřeba: nízkoenergetická stavba

spotřeba na vytápění 48 kWh/m²/rok, odhadovaná celková spotřeba 112, 61 kWh/m²/rok

architekt: ov-a architekti: (Štěpán Valouch, Jiří Opočenský)

stavebník: Slavonická renesanční o.p.s

II. autorské komentáře:

architekti Opočenský a Valouch:

„Do jedinečného historického města Slavonice navrhujeme přestavbu původního německého Spolkového domu na nízkoenergetické environmentální centrum. Nízkoenergetický standard byl požadavkem klienta. I přes obtížnost situace v městské památkové rezervaci jsme za užití moderních technologií docílili maximálně šetrného provozu.

Dům byl postaven v roce 1932 na půdorysné stopě středověké hradby. V 80. letech 20. století byl učiněn pokus přestavět jej na kino. V rámci přestavby, jež nikdy nebyla dokončena, byl zničen veškerý interier sálu ze 30.let. Kolem domu vznikla řada přístaveb, jež jsou v havarijním stavu. Z původního domu zůstal obvodový plášť, který v projektu zachováváme. Zdivo je ponecháno v pohledové podobě, je čitelným svědkem událostí 20.století, je novým sgrafitem. Pro scelení a ochranu je opatřeno vápennou malbou. Forma nového stavebního díla je lapidární, samozřejmý tvar, pro místo typický. Přináší do místa zklidnění a řadí dům k dalším velkým stodolám po obvodu starého města. Zároveň je kompaktní, odpovídá nárokům na nízkou spotřebu energií.

Ve snaze zachovat dochované části domu (zejména obvodové zdi) a také v souvislosti s programem domu jsme zvolili zateplení zevnitř.

V rámci rekonstrukce jsme se snažili v co největší míře respektovat místo a jeho historii, využívat místní materiály, proto se v domě topí dřevem a peletami, okna jsou od místního výrobce oken, firmy Slavona.“

koncepce technického řešení (na základě konzultací s prof. Janem Tywoniakem):

Cílem obnovy Spolkového domu je vybudovat chytrý, šetrný a úsporný dům s didaktickou náplní.

V maximální možné míře využíváme stavební postupy a technologie podporující užití obnovitelných zdrojů energie (OZE) a umožňující nízkoenergetický provoz. Na půdě je akumulční nádoba, kterou ohřívají nezávislé zdroje tepla, z ní je zpětně zajištěn ohřev topné vody. Akumulční nádobu vytápí kombinovaný kotel na dřevo, pelety, alternativně plyn. Nádoba dále získává odpadní teplo z krbu v přízemí a ohřátou vodu z kabelů vedených pod střešními taškami. Tyto hadice v létě zajišťují teplou užitkovou vodu. Na půdě jsou dále dvě vzduchotechnické rekuperační jednotky, napojené na dva nezávislé okruhy - provoz sálu a provoz veřejné části s lobby.

výčet zásahů, použité konstrukce, detaily, materiály:

zateplení z interiéru (polyuretanový panel, 150-200mm), 400-600mm obvodové zdivo

zateplení stropu nad vrchním patrem a podlahy pod spodním patrem,

půda zateplena samostatně (viz schéma),

nová okna (dřevěná s izolačním trojsklem),

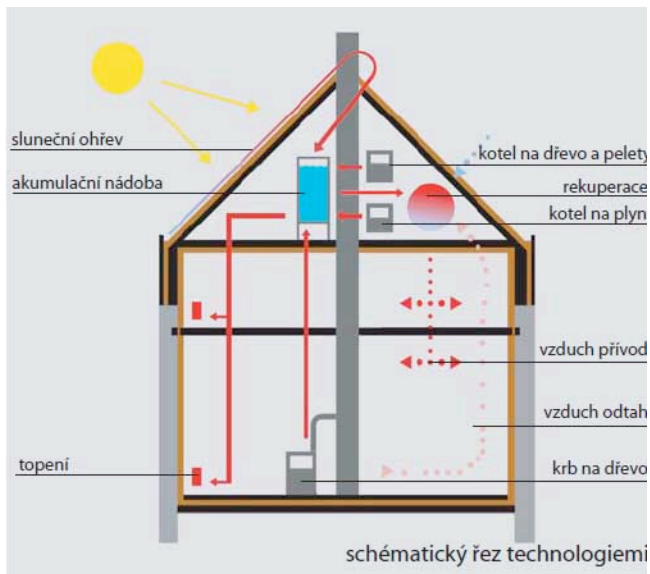
tepelné zisky od Slunce (pasivní zisk – vyhřívání betonových podlah skrz jižní okna),

podlahové konvektory v přízemí (tepl vodní)

nové železobetonové stropy osazené tak, že brání tepelným mostům

rekuperace teplého vzduchu

Každý příklad bude dále doplněn nezávislými odbornými komentáři pracovníka památkové péče, odborníka na stavební fyziku, úsporné energie, případně dalšími podle typu úprav.

ZÁVĚR

Průběžným, jednoduchým ale také základním závěrem projektu je, že každá památkově cenná stavba je jedinečný případ a jako k takové je třeba k ní přistupovat. V další fázi projektu se budeme snažit zjistit, které kroky, která opatření lze doporučovat obecněji a kde je potřeba držet se důsledně individuálního posouzení.

Tento projekt problematiku zelených památek zcela určitě nevyčerpá, ani si to neklade za cíl. Jeho cílem je přispět k tématu, přinést zajímavé příklady a otevřít nové otázky.